

UNIVERSITATEA OVIDIUS DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

POCĂINȚA – MIJLOC DE RESTAURARE A UMANULUI ÎN CONDIȚIA MÂNTUIIRII. REPERE BIBLICE

COORDINATOR:

IPS Prof. Univ. Dr. Teodosie PETRESCU

PHD STUDENT:

Pr. Marius Nicușor UNGUREANU

CONSTANTA

2018

CUPRINS

1. Argumentul și obiectivele cercetării	3
2. Actualitatea și relevanța temei în contextul cercetării actuale	4
3. Metodele de cercetare utilizate.....	6
3. Structura tezei de doctorat.....	6
5. Cadrul tezei de doctorat.....	9
Bibliografie.....	14

1. Argumentul și obiectivele cercetării

Prezenta teză de doctorat, intitulată sintetic *Pocăința - restructurare a umanului în condiția mântuirii. Argumentații teologice noutestamentare* – își propune să abordeze, secvențial și metodologic, fenomenologia pocăinței în orizontul teologic biblic, vechitestamentar și noutestamentar. O asemenea abordare teologică nu își propune să rescrie ceea ce s-a scris până acum în cumulumul de literatură de specialitate, ci își propune o analiză exhaustivă a *pocăinței* în semnificația ei biblică. Din rațiuni pur practice nu intenționez să reproduc în dimensiune dogmatică și liturgică definiția *pocăinței*, ci intenția mea este să ofer un cadru general al experienței omului biblic în *pocăința* ca *tesubah* și *metanoia*. Astfel cadrul de cercetare nu e circumscris la o prezentare generală a *pocăinței* în dimensiune dogmatică și liturgică, ci se deschide în pluralitatea sa de valențe, valențe care ne determină la atente analize conceptuale, la conectarea *pocăinței* cu experiența convertirii și cu axiologia credinței.

Pocăința este un act/eveniment existential care presupune angajamentul debarasării de păcat, conștientizarea păcatului și intenționalitatea spre conformitatea cu voința Divină a modului de viață spiritual sănătos. Există o diferență capitală între pocăință și convertire, întrucât convertirea este un mod de schimbare a liniarității vieții religioase prin raportarea și adoptarea unui nou spectru de valori. Convertirea nu presupune neapărat conștientizarea păcatului, ci intenția de a îmbrățișa asumat noi valori religioase, sociale, de grup.

În consecința acestor mențiuni cadru, prezenta teza de doctorat se vrea un exercițiu de actualizare și conștientizare a importanței pocăinței. Pocăința te transpune într-o anumită experiență cu tine însuși. Există în ziua de astăzi o predilecție pentru protest, pentru a ieși în stradă, pentru a striga în scopul de a schimba ceva în societatea aceasta. Nu cred că protestul este forma corectă de răspuns la ceea ce nu ne convine. Eu unul militez pentru schimbarea noastră interioară. Practic de aici începe adevărata și sigura schimbare în perspectiva normalității. Dacă suntem ruși și neorganizați în sinele nostru, exteriorul nostru, exprimarea noastră socială nu va corespunde niciodată capacității de a schimba lucrurile. Tocmai din aceste rațiuni, marile tradiții filosofico-religioase ale lumii stau sub semnul exercițiului duhovnicesc al redefinirii interiorității:

de exemplu, în hinduism și budism se spune că desăvârșirea spirituală constă în cunoașterea Sinelui autentic. Prin această cunoaștere a Sinelui nu mai valorizăm universul ca o realitate care în esență nu e altceva decât iluzie (*maya*). Se solicită trecerea de la ignoranță la iluminare, care nu este altceva decât o regăsire a autenticului existențial. Toată fenomenologia religiei în aplicarea ei istorică este o căutare a sinelui: omul se caută pe sine însuși și din această nevoie de regăsire a articulat cultural diferite moduri ale sentimentului religios, diferite religii.

În spiritualitatea ortodoxă, *pocăința* este un act al interiorității prin schimbarea inimii, a cugetului, a rațiunii. Aceasta este valoare justă a *pocăinței*, care în opinia mea este cel mai profund act existențial: este modul în care noi ne schimbăm tot registrul viețuirii noastre în prezența lui Dumnezeu și pentru Dumnezeu. Este actul de jertfă al dăruirii. Noi ne dăm pe noi înșine lui Dumnezeu ca să trăim bucuria veșniciei. Hristos, pentru a ne restaura ontologic, a făcut același lucru: S-a dat pe Sine ca Jertfă supremă Tatălui pentru viața lumii. În această dăruire ne transfigurăm structural. Exemplu cel mai elocvent al pocăinței este fiul risipitor din pilda expusă de Mântuitorul Hristos: condiția mizeră în care a ajuns l-a determinat să revină în sine însuși. Pocăința este un proces al maturizării.

Motivația alegerii acestei teme de cercetare denotă interesul personal față de studierea Noului Testament, și arată nu numai importanța și actualitatea problematicii tratate, ci și rostul realizării unui studiu științific cuprinzător și care să se ridice la pretențiile academice ale cercetării doctorale.

Așadar, ca obiective ale cercetării noastre putem menționa următoarele:

1. Evidențierea semnificațiilor biblice ale pocăinței ca act existențial;
2. Precizarea vocabularului *pocăinței*: תשובה și μετάνοια;
3. Exegeza parabilelor din Luca 15 ca mod al regăsirii;
4. Reliefarea congruenței dintre *pocăință* și *credință*;
5. Precizarea delimitărilor între *pocăință* și *convertire*.

2. Actualitatea și relevanța temei în contextul cercetării actuale

Studierea *pocăinței* nu este de dată recentă. Aceasta a intrat în atenția cercetătorilor aparținând tuturor timpurilor, începând cu primele secole creștine, și aparținând unor domenii diverse, nu exclusiv teologice, fiecare analizându-l din

perspective diferite. Sfera problemelor pe care le ridică *pocăința* biblică este largă, așa cum și perspectivele de explicare și interpretare a ei sunt multiple.

Originalitatea lucrării mele constă atât în noutatea interpretării, a ideilor ce reies din cadrul cercetării și a abordării multidisciplinare, cât și din limbajul viu și corect adecvat la realitate și din utilizarea unor resurse bibliografice variate. Un alt factor de originalitate al acestei teze doctorale îl constituie și clarificarea terminologiei specifice *pocăinței, convertirii, credinței*, un aspect foarte important în studiul biblic. De aceea este extrem de importantă analizarea și nuanțarea unor termeni cheie, lucru fără de care cercetarea ar fi una superficială.

Pe de altă parte, vrem nu vrem, trebuie să acceptăm faptul că societatea civică îi modelează pe oameni psihologic, religios și social. În mod deosebit, schimbările culturale și progresul științific par să răstoarne criteriile de discernământ în materie de viață morală. Individualismul și subiectivismul devin caracteristicile dominante în reflecție și în hotărârile etice. Atunci când se lasă să se creadă ca tot ceea ce este legal este în sine moral - acest principiu ducând la o atrofiere a simțului criticii și la o anulare a discernământului moral între bine și rău – domnește confuzia, în special acolo unde legea civică contrazice exigențele moralei. Astfel apar noi forme de angoasă, care pot duce la un pesimism existențial. În ceea ce privește scepticismul, pesimismul actului existențial generalizat în societatea actuală sub forma unei lipse de orice sens, acestui anti-umanism din fața căruia tinerii caută să se refugieze în supranatural, în formele de pseudo-religiozitate a noilor mișcări religioase, prin faptul că trăiesc experiența dureroasă a excluderii în anonimatul caracteristic culturii urbane și sunt gata să accepte orice, numai să beneficieze de o viziune spirituală, care să le restituie armonia pierdută și să le permită să trăiască o senzație de vindecare fizică și spirituală.

Scepticismul, depresia se nasc din neliniștea și dezorientarea în fața unei lumi aparent (și uneori programatic) indeterminate, haotice, instabile, care crește cu cât omul a fost mai atașat unor idealuri sau valori pe care el le-a crezut eterne și imuabile. Tragedia neadaptării este pretutindeni vizibilă în lume, dar mai ales la tineri, care devin produsul unei societăți de consum a cărei fascinație asupra tinerilor este mai puternică decât oricând. Aceasta îi face victime și prizonieri ai unei interpretări individualiste, materialiste și hedoniste a existenței umane. Or, în această condiție persoana este supusă la multiple violări care atentează la demnitatea ei socio-religioasă, fiind supusă dinamicii sociale care dictează cele mai umilitoare și aberante forme de instrumentalizare, reducând-o la statutul limitat de individ robotizat, dezumanizat, ca

simplic factor de producție și de consum, simpla cifra statistică sau număr listat într-un computer.

Creștinismul poate oferi un răspuns la toate aceste provocări. Prin *pocăință*, omul își regăsește autenticitatea în comuniune, o comunitate în centrul căreia se află Hristos Iisus.

3. Metodele de cercetare utilizate

Obiectivul central al lucrării de față îl constituie analiza conceptului de *pocăință* în teologia biblică, cu referire directă la textele biblice, folosind o metodologie adecvată de cercetare a acestuia. De aceea, am prezentat metodele, tehnicile și procedeele folosite în cadrul acestui demers științific. Utilizând ca punct de referință abordarea științifică biblică, am folosit metodele specifice cercetării de acest gen:

a) *Metoda exegetico-hermeneutică* prin care s-au interpretat în perspectivă biblică, dogmatică textele vechitestamentare și nouetestamentare cu referire la *pocăință* în variațiunile sale semantice, în teologia Vechiului și Noului Testament. Interpretarea diferitelor pasaje din *Luca*, *Epistola către Romani* s-a realizat pe baza operelor Sfinților Părinți, a comentariilor biblice consacrate în cercetarea biblică nouetestamentară, a lucrărilor teologilor români, dar și pe lucrările teologilor moderni și contemporani aparținând spațiului apusean.

b) *Metoda analitică*, prin care am urmărit să pun în evidență analiza fiecărui termen grecesc și ebraic prin care este redată *pocăința*, *credința*. Avantajul acestei metode este capacitatea sa de a pune în evidență particularitatea unică a gândirii fiecărui filosof grec, autor biblic și teolog patristic în parte și accentele sale specifice referitor la problema *pocăinței*.

3. Structura tezei de doctorat

INTRODUCERE

1. Argumentul și obiectivele cercetării
2. Actualitatea și relevanța temei în contextul cercetării actuale
3. Metodele de cercetare utilizate

CAPITOLUL I – POCĂINȚA – REPERE BIBLICE PENTRU O TEOLOGIE EXISTENȚIALISTĂ

- 1.1. Valențele biblice ale pocăinței ca act existențial
- 1.1.1. Dimensiunea bivalentă a pocăinței în Vechiul Testament: cerință divină și necesitate ontologic umană
 - 1.1.1.1. Vocabularul ebraic al pocăinței - - „întoarcerea” spre Yahwe
 - 1.1.1.2. Traducerea lui prin μετανοια în Septuaginta
 - 1.1.1.3. Pocăința ca relegare a comuniunii omului cu Yahwe
 - 1.1.1.4. Etapele spirituale ale pocăinței
- 1.1.2. - referință radicală a certitudinii în mântuirea omului
- 1.2. Pocăința ca act al inimii, act cultic și eveniment eshatologic în teologia profeților
- 1.3. („Miluieste-mă, Dumnezeu”) – corespondența dintre mila divină și conștientizarea umană a păcatului în pocăință
- 1.4. Μετάνοια – cadrul pocăinței în scrierile noutestamentare
 - 1.4.1. Μετάνοια și επιστροφή - delimitări conceptuale
 - 1.4.2. Pocăința în Faptele Apostolilor - angajamentul față de un comportament etic
 - 1.4.3. Pocăința în Evanghelii – mesajul hristic
 - 1.4.4. Pocăința în Epistola către Evrei
 - 1.4.5. Pocăința în epistolele noutestamentare
 - 1.4.6. Semnificația pocăinței în perspectivă eshatologică: Apocalipsa
 - 1.4.7. Pocăința la Părinții Apostolici: continuitate și identitate cu Noul Testament

CAPITOLUL II – POCĂINȚA CA REGĂSIRE ÎN ORIZONTUL IUBIRII DIVINE. CADRU EXEGETIC LA PARABOLELE DIN EVANGHELIA DUPĂ LUCA

- 2.1. Definirea, delimitarea și încadrarea parabolei ca instrument pedagogic
 - 2.1.1. Παραβολή (paraboli)
 - 2.1.2. Αλληγορεω (allegoreo)
 - 2.1.3. Αινίγμα (ainigma)
 - 2.1.4. Παροιμία (paroimia)
 - 2.1.5. Traducerea lui prin παραβολή – semnificații în Septuaginta
 - 2.1.6. Construcția axiologică a parabolei și scopul utilizării ei în scrierile noutestamentare
- 2.2. Parabolele regăsirii: „oaia cea pierdută” (Luca 15, 3-7), „drahma cea pierdută (Luca 15, 8-10)”, „fiul risipitor” (Luca 15, 11-32). Context și cadru
- 2.3. Parabola oii pierdute (Luca 15, 4-7)
 - 2.3.1. Exegeza parabolei
 - 2.3.2. Concluzii teologice ale exegezei
 - 2.3.2.1. Interesul pentru cei pierduți
 - 2.3.2.2. Puterea de restaurare a Mântuitorului Iisus Hristos
 - 2.3.2.3. Hristologie (mesianitatea lui Iisus)
 - 2.3.2.4. Harul și inițiativa Divină
- 2.4. Parabola drahmei pierdute (Luca 15, 8-10)
 - 2.4.1. Exegeza parabolei
 - 2.4.2. Concluzii teologice ale exegezei
 - 2.4.2.1. Interesul pentru cei pierduți
 - 2.4.2.2. Harul și inițiativa Divină
 - 2.4.2.3. Dărâmarea prejudecăților
- 2.5. Parabola fiului risipitor (Luca 15, 11-32)
 - 2.5.1. Cadrul exegetic al parabolei

- 2.5.1.1. Exegeza secțiunii întâi: interacțiunea tatălui cu fiul tânăr (rebeliunea, pocăința, acceptarea și celebrarea)
- 2.5.1.2. Exegeza secțiunii a doua: interacțiunea cu fiul mai mare (rezistența și insistența)
- 2.5.2. Concluzii teologice ale exegezei
- 2.5.2.1. Dragostea Tatălui
- 2.5.2.2. Hamartologie – păcat și dreptate
- 2.5.2.3. Acceptarea celor salvați prin har
- 2.5.2.4. Hristologia
- 2.5.2.5. Alegerea lui Dumnezeu, Israelul și neamurile
- 2.5.3. Aplicații teologice ale parabolilor regăsirii în lumea contemporană

CAPITOLUL III – COMPLEMENTARITATEA DINTRE POCĂINȚĂ ȘI CREDINȚĂ: NORME AXIOLOGICE ALE MÂNTUIRII

- 3.1. Credința – precizări conceptuale
- 3.1.1. Credința - concept central în tradiția lingvistică creștină
- 3.1.2. Conceptul credinței în sfera gândirii antice grecești
- 3.1.2.1. Pistis în sfera noțională juridică
- 3.1.2.2. Pistis în filosofia greacă. Scurte referințe semantice
- 3.1.2.3. Pistis în cultura greacă
- 3.2. Credința în Vechiul Testament: ca relație a poporului Israel cu Yahweh
- 3.2.1. Credința în traducerea Septuagintei
- 3.2.1.1. Pistis în Ecclesiasticul
- 3.2.1.2. Pistis în Înțelepciunea lui Solomon
- 3.2.1.3. Pistis ca „nădejde” în 4 Macabei
- 3.2.2. Credința în scrierile de la Qumran
- 3.2.3. Credința în teologia iudaică
- 3.2.4. Semnificația teologică a credinței în Vechiul Testament
- 3.3. Πίστις - credința în Noul Testament. Redimensionarea coordonatelor axiologice ale credinței prin Iisus Hristos
- 3.3.1. πιστεύω, πίστις – variațiuni semantice în teologia noutestamentară
- 3.3.2. Sensuri particulare ale cuvântului „credință”
- 3.3.2.1. Credința cu sensul de „vindecare”
- 3.3.2.2. Sensul epistemologic al credinței în Evanghelia după Ioan
- 3.3.2.3. Credința ca act al deciziei
- 3.3.2.4. Credința ca atitudine creștină tipică. Reflecții la teologia paulină
- 3.3.2.5. Credința ca „nădejde”
- 3.4. μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ („pocăiți-vă și credeți în Evanghelie” – Marcu 1,15). Congruența între a „a fi” și certitudine

CAPITOLUL IV – CONVERTIREA RELIGIOASĂ ȘI RECONCILIAREA: ETAPE ȘI EFECTE ALE POCĂINȚEI. CAZUL PAULIN

- 4.1. Convertirea - restructurare a interiorității în condiția religioasă
- 4.1.1. Delimitări conceptuale
- 4.1.2. Convertirea religioasă ca mod al pocăinței creștine
- 4.1.3. Tipuri de convertiri - o analiză psiho-sociologică
- 4.1.3.1. Convertirea tradițională
- 4.1.3.2. Convertirea biblică și evanghelică
- 4.1.3.3. Convertirea rațională
- 4.1.3.4. Convertirea gnostică

- 4.1.3.5. Conținerea modernă: un sistem eclectic
- 4.1.4. Cauze și motive dominante ale convertirii
 - 4.1.4.1. Schimbarea identității religioase din rațiuni intelectuale
 - 4.1.4.2. Experiența mistică
 - 4.1.4.3. Aportul unor avantaje în convertire
 - 4.1.4.4. Observarea și experimentarea
 - 4.1.4.5. Emoția și afectivitatea
 - 4.1.4.6. Repudierea propriei religii
 - 4.1.4.7. Revitalismul sau trezirea spirituală
 - 4.1.4.8. Elementele coercitive
 - 4.1.4.9. Tranziția instituțională
 - 4.1.4.10. Crizele și tulburările psihice
- 4.1.5. Convertirea spontană / progresivă
- 4.2. Καταλλασσω (reconcilierea) cu Dumnezeu și cu semenii. Paradigma paulină²¹⁶
 - 4.2.1. Καταλλασσω - concept paulin complex cu dimensiuni personale, sociale, politice și cosmologice
 - 4.2.2. Experiența de pe drumul către Damasc: fundamentul concepției lui Pavel despre reconciliere
 - 4.2.3. Corinteni 5,11-21 - experiența de convertire și reconciliere a Sf. Apostol Pav
 - 4.2.4. Derivații ale convertirii pauline: o nouă înțelegere și construire a propriei identități și o nouă paradigmă de cunoaștere a realității
- 4.3. Centralitatea hristocentrică a îndreptării omului prin pocăință

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

- I. Izvoare
 - A. Ediții ale Sfintei Scripturi
 - B. Literatură patristică
- II. Dicționare, enciclopedii
- III. Comentarii biblice
- IV. Cărți, studii, articole

5. Cadrul tezei de doctorat

În concepția iudaică se merge până acolo încât se includ în procesul complex al pocăinței și recunoașterea naturii răului, dar și reflectarea asupra darurilor pe care le primim anterior săvârșirii păcatului din partea lui Dumnezeu.

Într-adevăr, chiar și din aceste câteva definiții realizăm impactul pe care l-a avut și continuă să-l aibă conceptul de teshubah în mentalitatea ebraică.

Vedem mai întâi că necesitatea pocăinței apare imediat după ce omul săvârșește primul păcat (Fc. 3, 9). Ea este în același timp și o cerință divină, dar și o necesitate ontologic umană. Nedreptatea noastră pune distanță între noi și Dumnezeu (Is. 59, 2,

12), dar prin pocăință putem restabili relația cu El (Is. 44, 22). Această cerință-necesitate va crește intensiv și extensiv pe măsură ce factorul uman se depărtează tot mai mult de voia lui Yahweh și începe să nu mai „vorbească aceeași limbă” cu El. În context biblic cel ce păcătuiește e chemat la tăierea împrejur a inimii (Dt. 10, 6; Ir. 4, 4) la spălarea inimii (Ir. 4, 14; 32, 39; Os. 10, 12), la zidirea unei inimi noi (Iz. 54, 17) care se lasă ușor modelată de preceptele divine. Ele descriu atât rolul activ al omului în realizarea teshubahului (Ios. 24, 23), dar și efectele participării divine la această lucrare (Ps. 51, 3; Is. 1, 18; 44, 22).

Conceptul „teshubah” este un mare concept profetic prin care înțelegem întoarcerea din calea păcătoasă, dar și reîntoarcerea către faptele bune, Tora și Dumnezeu. Termenul שׁוּב este forma Qal a verbului, putând să însemne în general „a se întoarce la sau de la” sau „a se întoarce înapoi” și „a se reîntoarce la faptele de la început”. După unii se pare că verbul ar avea proveniență caldeeană cu același sens. Comentatorii medievali susțin însă că termenul se apropie de verbul שׁוּב care are sensul general de „a locui”, dar și de „a se întoarce către locul de reședință”. Această teorie nu prezintă fundament solid pentru a afirma, fără echivoc, legătura dintre cei doi termeni. Având în vedere fondul comun al limbilor semite arhicunoscut și bine fundamentat biblic, arheologic și istoric, putem afirma pe baza celor studiate apropierea lui שׁוּב mai mult de termenul mai vechi, protosemantic, tub. Acesta avea același sens cu שׁוּב. Prezența sa în mărturiile timpurii (fie ele inscripții sau opere literare mai vechi) ne demonstrează, pe deoparte, vechimea cuvântului amintit ca și concept, iar pe de altă parte, ne indică apartenența lui la fondul semantic comun al limbilor semitice. În sprijinul acestei idei aducem cercetările de până acum care au evidențiat prezența cuvântului tub și în limba amorită cu unele influențe și în limba egipteană sau chiar în cea akadiană.

Termenul akadian şabu înseamnă „a se balansa” probabil din cauza băuturii, dar și „a cumpăni un lucru sau o idee”. Acesta, împreună cu echivalentul ebraicului שׁוּב - care e taru - ar putea evidenția proveniența comună și substratul teologic vechi pe care cuvântul l-a căpătat de timpuriu. Diferența apare atunci când vedem sensul, direcția pe care o indică termenul akadic și cel ebraic. Astfel cel akadic se referă foarte rar la întoarcerea către o zeitate și mai mult are un sens fizic, chiar dacă se referă și la întoarcerea unei zeități către creaturile sale. Sensul este așadar unic indicând o direcție care pleacă dinspre zeu spre om. Zeul e singurul care poate, într-un gest de profundă

milă pentru creaturi, să îi restabilească, aceștia dovedindu-se neputincioși să mai facă ceva pentru ei înșiși, odată ce au ieșit din grațiile creatorului.

Termenul ebraic ne arată, după cum vom explica detaliat mai jos, faptul că în procesul pocăinței sensul întoarcerii e unul dublu, omul se întoarce spre Dumnezeu, abandonând mai întâi păcatul, iar apoi și Dumnezeu se întoarce spre omul astfel pregătit pentru a-l ajuta în această lucrare (Ps. 50, 14; Is. 63, 17). Interesant și demn de luat în seamă e faptul că mai întâi termenul apare ca nume propriu amorit la începutul mileniului al II-lea î.Hr. Din perspectivă biblică rădăcina שׁוּב e întâlnită în componența unor nume proprii, dar acest lucru se întâmplă mai des în perioada pre și postexilică (Is. 7, 3). Lucrul acesta ar putea fi edificator din punct de vedere teologic indicând o preocupare intensă și o grijă deosebită pentru întoarcerea la locul de baștină (Dt. 30, 3), la o zeitate (Ps. 77, 38) ori un mod de a exprima dorul după una din aceste ipostaze.

Așa cum am remarcat până acum, termenul grecesc principal tradus prin „pocăință” în traduceri românești ale Noului Testament – metanoia- se regăsește de 24 ori, iar forma lui verbală „a se pocăi” (metanoeo) este folosită de alte 34 ori. Pe lângă acesta, un alt cuvânt important care este uneori tradus prin „pocăință” (metamelomai) se întâlnește de 6 ori. Ideea de bază a acestor cuvinte recunoscută la nivel general este de „schimbare a minții” , deși metamelomai de asemenea poate însemna „regret” sau „remușcare” . Traducerea românească probabil a fost nuanțată de fundamentul unor concepte latine ca pocăința și penitența.

În Septuaginta, atât metanoia/metanoeo cât și metamelomai traduc cuvântul ebraic naham de 35 ori, subliniind elementele de schimbare ale gândirii și regretului. De multe ori am precizat aici, și păstrăm această oponie, că în Noul Testament, conceptul de „pocăință” urmează sensul verbului ebraic swb. Cu toate acestea, o astfel de perspectivă nu se poate susține în legătură cu folosirea în Septuaginta, fiindcă swb, care este folosit de peste 1050 de ori, este întotdeauna tradus cu epistropho („a se întoarce, a se converti”) și terminologia înrudită . Astfel, orice posibilă schimbare de sens a avut loc în perioada intertestamentară, probabil sub influența elenistă , deși o astfel de concluzie este lacunară în dovezi irefutabile .

Substantivul metanoia și verbul metanoeo sunt întâlnite de 26 ori în Evanghelii, deși nu sunt întâlnite deloc la Ioan. Se regăsesc de 11 ori în FA, de 5 ori în Epistolele Pauline, de 3 ori la Evrei și o dată la 2 Petru și de 12 ori la Apocalipsă. Termenul minoritar metamelomai este întâlnit de 3 ori la Matei, de 2 ori la 2 Corinteni și o dată la Evrei.

Tema pocăinței se regăsește cel mai des în FA, în special ca răspunsul așteptat la discursurile lui Petru și Pavel. În primele sale predici, Petru cheamă poporul iudeu și pe stăpâni la pocăință pentru păcatul de a refuza și omori pe Mesia, Alesul, Iisus (FA 2,36-39; 3,17-21; 5,29-32), și de a se încrede deplin în El. Evreii din diaspora nu sunt implicați: beneficiile morții lui Iisus și înălțarea sunt prezentate lor ca „eliberare” din păcatele comise sub Legea lui Moise (FA 13,27-39). Popoarele sunt chemate la pocăință pentru ignoranța de care au dat dovadă mai înainte față de Dumnezeu (în ciuda auto-revelației lui Dumnezeu în creație, FA 17,26-27; cf. Rom. 1) și pentru închinarea la idoli, din moment ce adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu le este acum accesibilă prin misiunea creștină (FA 14,15; 17,24-31; cf. 1 Tes. 1:9-10). J. Bailey observă, pe bună dreptate, că atât pentru popoare cât și pentru evrei, în FA, pocăința înseamnă angajamentul față de un comportament etic (FA 26,20), precum și asimilarea noilor oameni pe care îi formează Dumnezeu (FA 2,38-42), lucru simbolizat prin Botez. Rezultatul pentru ambele grupuri, ce se regăsesc în același popor al lui Dumnezeu, este „viața” (FA 11,18) și „iertarea păcatelor” (FA 5,19), așa încât noul popor ales al lui Dumnezeu să poată primi binecuvântările promise ale „noilor vremi” (FA 3,19).

În Evangheliile, Ioan Botezătorul a izbucnit pe scena Israelului „propovăduind botezul pocăinței și al iertării de păcate” (Mc 1,4; Lc 3,3). Mesajul lui urgent a fost „Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția Cerurilor” (Mat 3,2). Cei care au venit să se boteze au fost avertizați însă, „Aduceți roada bună în păstrarea pocăinței” (Lc 3,8). Aici, elemenul de bază al schimbării intelectuale în metanoia este evidentă. Este de asemenea evident că „fructul” comportamental (adică, viața reînnoită) este așteptat să crească în granițele pocăinței.

La începutul activității sale, însuși mesajul lui Iisus s-a exprimat în feluri similare. Asemenea Botezătorului, el afirma „Pocăiți-vă, căci Împărăția [...] este aproape” (Mat. 4,17). Misiunea lui s-a bazat pe chemarea „păcătoșilor la pocăință” (Lc 5,32). Sensul acesteia este clarificat la Mc 1,15, „Pocăiți-vă și credeți Evangheliei”. Orice înțeles al pocăinței (metanoie) nelegat de credința în Evanghelie este departe de mesajul deplin al Evangheliei.

Pe de altă parte, afirmațiile lui Iisus și ale Apostolilor Săi uneori folosesc ideea de metanoia pentru a include credința (Mc 6,12). În sens real, „Pocăința și credința sunt două fețe ale aceleiași monede”. Problema ar putea fi simplificată la posibilitatea de „a se pocăi” sau „a pieri” (Lc 13,3, 5), „a se pocăi” sau a merge „în iad” și a se „chinui” după moarte (Lc 16,23, 28, 30). Pentru păcătoșii ce se vor pocăi, totuși, există „bucurie

în Rai” (Lc 15,7, 10). Astfel, se poate concluziona că, în Evanghelii, metanoia este folosit pentru întregul răspuns legat de viața cea de veci, incluzând credința, atunci când nu se specifică. De asemenea, marele răspuns de la finalul Evangheliei lui Luca se citește „Pocăința și iertarea păcatelor vor fi propovăduite în numele Lui la toate popoarele” (24,47).

La nivel uman, pocăința sinceră (metanoie) pentru păcatul interpersonal necesită iertare, după învățătura lui Hristos (Lc 17,3-4). În mod surprinzător, Evanghelia lui Ioan nu conține vreo referință cu privire la pocăință în nici o dimensiune, ideea pare să fie inclusă în conceptul lui Ioan cu privire la credință.

Cele trei utilizări ale lui metamelomai în Evanghelii sunt instructive. La Mat 21,29, 32, sensul acestuia este similar, deși nu echivalent cu metanoie. La Mat. 27,3 „remușcarea” lui Iuda nu are „puterea de a depăși operația distructivă a păcatului” . Acest exemplu „clarifică faptul că metamelomai și metanoie nu au sensuri identice în Noul Testament” .

În asertivitate cu Sf. Ioan Botezătorul, predica lui Petru la Cincizecime în FA îndeamnă, „Pocăiți-vă și vă botezați [...] ca să vi se ierte păcatele” (Fapte 2,38). Alte utilizări ale cuvântului leagă pocăința nu numai de iertare (5,31), dar și de „credința în Domnul nostru Iisus” (20,21) și de „viață”, ca rezultat al pocăinței (11,18). La Fapte 17,30-31, Pavel în Areopag amintește porunca lui Dumnezeu ca „toți oamenii să se pocăiască” sau să fie drept judecați. În paralel, față de fenomenele din Evanghelii, pocăința la Fapte poate fi complementară credinței (17,30) și să ducă la iertarea de păcate (2,38; 5,31) și la viața de veci (11,18).

Alte două pasaje prezintă verbul epistrepho ca fiind asemănător lui metanoie. La FA 3,19, se înregistrează oferta lui Petru față de de Israel, „Pocăiți-vă [...] și vă întoarceți la Dumnezeu, ca să vi se ierte vouă păcatele.” Explicația lui Pavel pentru misiunea sa apostolică la Agrippa în FA 26,18 clarifică această întoarcere (epistrepho), „de la întuneric la lumină”, de la puterea lui Satan la Dumnezeu pentru a primi iertarea păcatelor. Ascultarea apostolilor față de această poruncă înseamnă că el propovăduia celor ce îl ascultau „să se pocăiască și să se întoarcă la Dumnezeu, dovedind pocăința lor prin fapte” (FA 26,20). Aici, de asemenea, avem de a face cu așteptarea ca cel care își schimbă gândirea (metanoie) cu privire la Evanghelie și se întoarce (epistrepho) la Domnul va prezenta un stil de viață „convertit” (cf. Lc 3,8).

Literatura paulină rareori folosește termeni pentru pocăință, iar Epistolele lui Ioan, deloc. Pentru Pavel, la fel ca și pentru Ioan, pocăința este inclusă în credință (IDB

4,34). Pe lângă multe folosiri obișnuite (Rom. 2,4; 2 Cor. 12,21; 2 Tim. 2,25), Pavel contrastează puternic metanoeo și metamelomai la 2 Cor. 7,8-10.

Autorul Epistolei către Evrei se referă la Dumnezeu „care nu se va schimba la minte” (7,21) și Esau, care nu se poate pocăi (12,17). El de asemenea vorbește de pocăința fundamentală inițială (6,1) și de imposibilitatea absolută de întoarcere la punctul primei pocăințe (6,6). Petru îl descrie pe Dumnezeu cel răbdător, care dorește „ca toți oamenii să se mântuiască” (2 Pet. 3,9), incluzând aparent iertarea și mântuirea (1 Tim. 2,4). Din nou, ideea de bază a schimbării minții este demonstrată în epistole.

Epistolele către Biserici în provincia Romană a Asiei în cartea Apocalipsei conțin opt folosiri ale verbului „a se pocăi” (2,5, 22; 3,3, 19). Porunca slăvită a lui Hristos de pocăință este direcționată Bisericii calii a Laodiceii (3,19), dar de asemenea către Biserica cea mare a efesului (2,5), care și-a „părăsit prima iubire” (2,4). Toate aceste Biserici păcătoase au nevoie să-și schimbe modul de a gândi și să aducă roadele pocăinței (Lc 3,8; FA 26,20), întorcându-se din nou către Hristos.

Din păcate, ultimele mențiuni ale lui „a se pocăi” (metanoeo) în Noul Testament prezintă o masă de oameni nepocăiți în timp ce mânia lui Dumnezeu este revărsată peste pământ (Ap. 9,20, 21; 16,9, 11). În loc să se întoarcă la Domnul, în credința pocăită prin răbdarea să desăvârșită (2 Pet. 3,9) sau să fie scăpați de judecata Sa cea dreaptă, acești păcătoși au continuat faptele lor de condamnat (9,20, 21) și l-au blestemat pe Dumnezeu, în loc ca să-L slăvească (16,9, 11).

Bibliografie

1. Ap-Thomas, D. R., „Some Aspects of the Root HNN in the Old Testament”, în *Journal of Semitic Studies* (1957), 2, pp. 128-148.
2. Attias, J.C., *Conversions d'écrivains. Mélanges de Science religieuse*, 1999.
3. Aubin, P., *Le Probleme de la „conversation”, etude sur un theme commun a l'hellensime et au christianisme des trois premieres siecles*, Beauchesne, 1963.
4. Bailey, J. N., *Repentance in Luke-Acts*, unpublished Ph .D. dissertation, University of Notre-Dame, 1993.
5. Baird, J. A., „A Pragmatic Approach to Parable Exegesis”, *Journal of Biblical Literature* 76, 1957, pp. 201-207.
6. Bart, G., „Pistis in hellenistischer Religiosität”, în *Zeitschrift fur die neutestamentliche Wissenschaft* 73, 1987.
7. Bauer, J. B. „Conversion”, în J. B. Bauer (ed.), *Encyclopaedia of Biblical Theology*, Vol. 1, 1970.

8. Blaquard, Jean-Luc, „Tipuri tradiționale de convertire. Abordare filosofică și teologică”, în *Convertirea religioasă*, Emmanuel Godo (coord.), traducere de Nicoleta Petuhov, Editura Anastasia, București, 2002.
9. Blomberg, Craig L., *The Parables of Jesus: Current Trends and Needs in Research*, în *Studying the Historical Jesus: Evaluations of the State of Current Research*, Unice Chilton & Craig A. Evans (Eds.), *NTTS*. vol. 19, Leiden, E. J. Brill, 1994.
10. Bultmann, R., „Pistis”, în *Theological Dictionary of the New Testament*, vol. 6, G. Kittel and G. Friedrich, Grands Rapids, 1973.
11. Carlston, C. E., „Eshatology and Repentance in the Epistle to the Hebrews”, în *Journal of Biblical Literature* 78, 1959.
12. Chadwick, H., *Early Christian Thought and the Classical Tradition*, London, 1966.
13. Chamberlain, W.D., *The Meaning of Repentance*, 1943.
14. Constantineanu, Corneliu, *Trăiți în pace. Dimensiunea socială a reconcilierii în teologia paulină*, Risoprint, Cluj-Napoca, 2013.
15. Davis, P.M., L.R. Rambo, „Converting: Toward a Cognitive Theory of Religious Change”, în K. Bulkeley (ed.). *Soul, Psyche, Brain: New Directions in the Study of Religion and Brain-Mind Science*, Palgrave, New York, 2005.
16. Fitzgerald, John T., „Paul and Paradigm Shifts: Reconciliation and Its Linkage Group”, în Troels Engberg-Pedersen (ed.), *Paul Beyond the Judaism/Hellenism Divide*, Louisville, Westminster John Knox Press, 2001.
17. Gerhardsson, B., *The Good Samaritan The Good Shepherd?*, *Coniectanea Neotestamentica*, 16, 1958.
18. Heirich, M., „Change of Heart: A Test of Some Widely Held Theories About Religious Conversion”, în *The American Journal of Sociology*, vol. 83, nr. 3, 1977.
19. Kraus, Hans-Joachim, *Teologia de los Salmos*, trad. de Victor A. Martinez de Lapera, Ediciones Seguime, Salamanca, 1996.
20. Kregel, J., „Marshal”, *The Jewish Universal Encyclopedia*, 1939, VII, pp. 394-409.
21. Perrin, N., „Historical Criticism, Literary Criticism and Hermeneutics in the Interpretation of the Parables of Jesus and the Gospel of Mark Today”, *Journal for Religion* 52, 1972.
22. Sava, Pr. Viorel, *Taina mărturisirii în riturile liturgice actuale*, Ed. Trinitas, Iași, 1999.
23. Schniewind, J., „The Biblical Doctrine of Conversion”, în *Scottish Journal of Theology* 5, 1952, pp. 267-281.